

CEZA MUHALEMESİNDE BASİT YARGILAMA USULÜNÜN UYGULAMASINA İLİŞKİN İKİ ÖNEMLİ SORUN ÜZERİNE*

On the Two Important Problems Related to the Practice of the Simplified Trial Procedure in Criminal Procedure

Hakan A. YAVUZ*

ÖZ

Basit yargılama usulü, ceza muhakemesinde mutabakata dayalı alternatif bir kovuşturma yöntemidir. Alternatif kovuşturma yöntemlerimde uyuşmazlığın bir ceza yargılamasına tâbi tutulması öngörülmekte ancak buna ilişkin süreçlerde yapılması gereken bazı işlemlerin, çoğunlukla kişinin kabulüne bağlı olarak atlanması suretiyle bir hükme varılması söz konusu olmaktadır. Türk ceza muhakemesi hukukunda bu anlamdaki tek yöntem basit yargılama usulüdür.

Bu çalışmada, basit yargılama usulüne ilişkin uygulamada görülen iki önemli sorun üzerinde durulacaktır. Zira ceza muhakemesi süreçlerini hızlandırmak ve kısaltmak suretiyle uzun yargılama sürelerini azaltmak ve yargılama makamlarının daha nitelikli ve karmaşık dosyalara daha uzun süre ayırabilmesini temin etmek için getirilen basit yargılama usulü kurumunun söz konusu sorunlar nedeniyle tam aksi sonuçlara yol açabilecek şekilde uygulandığı müşahade edilmektedir.

İlk sorun, mahkeme tarafından kovuşturmaya basit yargılama usulü ile devam edileceğinin taraflara bildirilmesi üzerine, taraflardan birisinin sürece genel yargılama usulü ile devam edilmesini yazılı olarak talep etmesi halinde uygulamada bu talebin dikkate alınmayarak basit yargılama usulünün uygulanmasına devam edilmesidir.

İkinci sorun ise Anayasa Mahkemesinin iptal kararı sonrasında yeniden düzenlenen itiraz usulü ile ilgilidir. Mevcut düzenlemeye göre basit yargılama usulü ile karar veren mahkeme itiraz üzerine dosyadan el çekmekte, genel usulle yapılacak yargılamaya bir başka mahkeme tarafından devam edilmesi gerekmektedir. Ancak bu durum, uygulamada özellikle fazla iş yüküyle çalışmakta olan mahkemelerin “iş çıkartma” saikiyle hareket

- **Gönderi:** 07.04.2025 - **Kabul:** 11.06.2025 | **Received:** 07.04.2025 - **Accepted:** 11.06.2025.

Bu çalışma, 08.05.2025 tarihinde Çankaya Üniversitesi'nde düzenlenen Ceren Damar 5. Bilim İnsanları Hukuk Sempozyumu'nda sunulan “Hızlandırıyor mu Yoksa Yavaşlatıyor mu? Ceza Muhakemesinde Basit Yargılama Usulünün Uygulanmasına İlişkin İki Önemli Sorun Üzerine” başlıklı tebliğin genişletilmiş halidir.

- * Doç. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye
✉ hayavuz@aybu.edu.tr • ORCID 0000-0002-6613-0073, ror.org/05ryemn72.

Atf Şekli / Cite As: YAVUZ, Hakan A. (2025). Ceza Muhakemesinde Basit Yargılama Usulünün Uygulanmasına İlişkin İki Önemli Sorun Üzerine. ÇÜHAD, (7), 381-389.

İntihal / Plagiarism: Bu makale bir intihal engelleme yazılımı aracılığıyla denetlenmiş ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. / This article has been checked via a plagiarism prevention software and reviewed by at least two referees.

Bu eser Creative Commons Atf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.
This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

etmeleri nedeniyle kurumun getirilme amacına aykırı bir şekilde yargılama süresinin uzamasına neden olmaktadır.

Çalışmada, “usul istismarı” niteliğinde olan söz konusu uygulamaların önüne geçilebilmesi için kanun değişikliği yapılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Basit Yargılama, Alternatif Yöntemler, İtiraz, İş Çıkartma, Usul İstismarı.

ABSTRACT

The simplified trial procedure is a consensual alternative trial method in criminal procedure. In alternative methods, it is envisaged that the dispute is subjected to a criminal trial, but it is possible to reach a verdict by skipping some of the procedures that should be carried out in the relevant processes, mostly depending on the acceptance of the person. In the Turkish Criminal Procedure Law, the only method in this sense is the simplified trial procedure.

In this study, a brief general evaluation of the simplified trial procedure will be made and two important problems seen in practice will be emphasized. It is observed that the simplified trial procedure, which was introduced in order to reduce the lengthy trial periods by accelerating and shortening the criminal procedure processes and to ensure that the judicial authorities can allocate more time to more qualified and complex files, is applied in a way that may lead to the opposite results due to the aforementioned problems.

The first problem is that, after the court notifies the parties that the proceedings will continue with the simplified trial procedure, if one of the parties' requests in writing to continue the proceedings with the general trial procedure, this request is ignored in practice and the simplified trial procedure continues to be applied.

The second problem is related to the objection procedure, which has been revised following the annulment decision of the Constitutional Court. According to the current regulation, the court that renders a decision through the simplified trial procedure withdraws from the file upon objection, and the proceedings to be held through the general procedure must be continued by another court. However, in practice, this situation leads to the prolongation of the trial period, contrary to the purpose of the introducing institution, especially due to the fact that the courts, which are working with an excessive workload, act with the motive of “get rid of file”.

It is proposed in this study an amendment to the law in order to prevent these practices, which is a “procedural abuse”.

Keywords: Simplified Trial, Alternative Procedures, Objection, Get Rid of File, Procedural Abuse.

GİRİŞ

Adil yargılanma hakkı, uluslararası insan hakları belgeleriyle güvence altına alınan, bireylerin hakkaniyetli, tarafsız ve bağımsız bir mahkeme önünde yargılanmasını temin eden temel bir haktır. Günümüzde suç tiplerinin çeşitlenmesi ve suç oranlarındaki artış göz önünde bulundurulduğunda geleneksel ceza muhakemesi yöntemlerinin tüm suçlar bakımından eksiksiz bir şekilde uygulanması hem zaman hem de kaynak bakımından zorluk arz etmektedir. Bu bağlamda, birçok ülkede adil

yargılanma ilkesi korunmakla birlikte, usul ekonomisi ilkesine öncelik verilmekte ve kaynakların daha etkin kullanımı amacıyla alternatif yöntemler uygulanmaktadır¹.

Bu kapsamda, özellikle *haksızlık içeriği az olan suçlar*² bakımından aşırı dosya yükü ile baş edebilmek için *yargılamasız ceza olmaz ilkesinden (nulla poena sine iudicio/no punishment without trial)*³ bütünüyle veya belirli ölçülerde ayrılmak suretiyle vücut bulan; genel olarak “kovuşturmaya/kamu davasına alternatif yöntemler” olarak kabul edilen *diversiyon/ceza yargılaması yolundan çıkarma (diversion)* ve “alternatif kovuşturma yöntemleri” olarak kabul edilen *kısaltma/sadeleştirme/basitleştirme/hızlandırma (shortcut/abbreviated/expedited/ summary proceeding)*⁴ gibi ifadelerle anılan iki temel yöntem bağlamında uygulama yapılmaktadır⁵.

Kovuşturmaya alternatif yöntemler, suç niteliğindeki bir fiil hakkında kamu davası açılmasına yetecek ölçüde şüpheyi ulaştırılmasına ve kamu davası açılmasının önünde hukuki veya fiili bir engel de bulunmamasına rağmen meselenin kovuşturma evresine taşınmaksızın savcılık süjesinin kontrolünde ve/veya takdirinde, doğrudan veya mahkeme/hâkim onayına tâbi olarak bir karar verilmesi suretiyle soruşturma evresini sonuçlandıran yöntemlerdir. Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda, bir kovuşturma yapılmasından feragat yöntemi olarak kabul ettiğimiz *takdir yetkisinin kullanılması suretiyle kamu yararı gerekçesiyle kovuşturamama kararı verilmesi (Ceza Muhakemesi Kanunu - CMK m. 171)*, *kamu davasının açılmasının ertelenmesi (CMK m. 171/2 vd)*, *önödeme (TCK m. 75)* ve *uzlaştırma (CMK m. 253)* ile bir ceza kararnamesi formu olarak kabul ettiğimiz *seri muhakeme usulü (CMK m. 250)* kovuşturmaya alternatif yöntemlerdir⁶.

Alternatif kovuşturma yöntemlerinde ise failin bir ceza yargılamasına tâbi tutulması öngörülmekte ancak buna ilişkin süreçlerde yapılması gereken bazı işlemlerin, çoğunlukla failin kabulüne bağlı olarak atlanması suretiyle bir hükme varılması söz konusu olmaktadır⁷. Türk ceza muhakemesi hukukunda bu anlamdaki tek yöntem *mutabakata dayalı*⁸ alternatif bir kovuşturma yöntemi olarak *basit yargılama usulüdür (CMK m. 251-252)*⁹.

Basit yargılama usulü, seri muhakeme usulü ile birlikte 7188 sayılı Kanun ile CMK’da düzenlenen yeni bir kurumdur. Doktrinde bu alanda yapılan çalışmalara bakıldığında genellikle bu iki kurumun birlikte ele alındığı görülmektedir. Oysa önemle belirtilmelidir ki bu iki kurumun, ceza

¹ YAVUZ, 2021, s. 21 vd.

² Bkz. ÜNVER, s. 46 vd.; ÖZGENÇ, s. 176 vd.

³ İlke için bkz. KUNTER, YENİSEY, I. Kitap, s. 116; VRIEND, s. 7 vd.

⁴ Terimler için bkz. VRIEND, s. 7; AMBOS, HEINZE, s. 39 vd.; KUNTER, YENİSEY, II. Kitap, s. 860.

⁵ YAVUZ, 2021, s. 23.

⁶ YAVUZ, 2021, s. 195 vd.

⁷ VRIEND, s. 7.

⁸ Terim için bkz. YAVUZ, 2021, s. 17, 26, 147 vd.

⁹ YAVUZ, 2021, s. 305.

muhakemesinin farklı evrelerine ilişkin süreçleri hızlandırmak amacı dışında hiçbir benzer yönü bulunmamaktadır.

Bu çalışmada, basit yargılama usulüne ilişkin genel bir değerlendirme yapılmayacak, uygulamada gördüğümüz iki önemli sorun üzerinde durulacaktır. Zira ceza muhakemesi süreçlerini hızlandırmak ve kısaltmak suretiyle uzun yargılama sürelerini azaltmak ve yargılama makamlarının daha nitelikli ve karmaşık dosyalara daha uzun süre ayırabilmesini temin etmek için getirilen¹⁰ basit yargılama usulü kurumunun sözü edilen sorunlar nedeniyle tam aksi sonuçlara yol açabilecek şekilde uygulandığı müşahade edilmektedir.

İlk sorun, mahkeme tarafından kovuşturmaya basit yargılama usulü ile devam edileceğinin taraflara bildirilmesi üzerine, taraflardan birisinin sürece genel yargılama usulü ile devam edilmesini yazılı olarak talep etmesi halinde uygulamada bu talebin dikkate alınmayarak basit yargılama usulünün uygulanmasına devam edilmesidir.

İkinci sorun ise Anayasa Mahkemesi’nin 22.06.2023 tarih ve 2020/79 Esas, 2023/113 Karar sayılı kararı ile CMK’nın 250. maddesinin iki, üç, dört, beş ve altıncı fıkralarının iptali sonrasında yeniden düzenlenen ikinci fıkranın uygulamasında ortaya çıkmaktadır. Fıkranın söz konusu iptal kararı dikkate alınarak 02.03.2024 tarih ve 7499 sayılı Kanunun 17. maddesi ile değiştirilmesi sonrasında basit yargılama usulü ile karar veren mahkemenin itiraz üzerine dosyadan el çekmesi ve genel usule göre devam edilecek yargılamanın bir başka asliye ceza mahkemesi tarafından yapılması gerekmektedir¹¹.

Ancak bu durum, uygulamada özellikle fazla iş yüküyle çalışmakta olan mahkemelerin “iş çıkartma” saikiyle hareket etmeleri nedeniyle kurumun getirilme amacına aykırı bir şekilde yargılama süresinin uzamasına neden olmaktadır.

Aşağıda iki başlık halinde bu sorunlarla ilgili tespit ve önerilere yer verilecektir.

I. BASİT YARGILAMA USULÜNÜN UYGULANMASINI İSTEMEYEN TARAFIN TALEPLERİ BAĞLAMINDA

CMK sistemine göre, ceza muhakemesi soruşturma ve kovuşturma olmak üzere iki ana evreden oluşmaktadır. Kanun’un 2. maddesinde soruşturma, suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin

¹⁰ ŞAHİN, GÖKTÜRK, s. 575. “Artan iş yükü karşısında ceza yargılaması sistemimizde değişiklik yapılarak bazı suçlar yönünden alternatif yargılama usullerinin getirilmesi bir zorunluluk haline gelmiştir. Alternatif yargılama usullerinin getirilmesinin, yargılamayı hızlandıracağı, yargının iş yükünü hafifleteceği ve kaynakların verimli kullanılmasına katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir. Maddede yapılan düzenlemeyle, “Basit yargılama usulü” adı altında yeni bir yargılama usulü getirilmektedir”. Bkz. 7188 sayılı Kanunun gerekçesi, m. 24: <https://www.tbmm.gov.tr/Yasama/KanunTeklifi/f72877c1-1fb2-037b-e050-007f01005610>, (E.T. 01.03.2025).

¹¹ Fıkranın son hali şu şekildedir: “İtiraz üzerine hükmü veren mahkemece dosya, o yerde birden fazla asliye ceza mahkemesi bulunması hâlinde tevzi kriterlerine göre belirlenen asliye ceza mahkemesine gönderilir ve bu mahkemece duruşma açılarak genel hükümlere göre yargılamaya devam olunur. Tek asliye ceza mahkemesinin bulunduğu yerlerde ise, aynı mahkemede yetkili başka bir hakim varsa bu hakim tarafından; aksi hâlde adli yargı ilk derece mahkemesi adalet komisyonu başkanınca görevlendirilen hakim tarafından duruşma açılır ve genel hükümlere göre yargılamaya devam olunur. Taraflar gelme bile duruşma yapılır ve yokluklarında 223 üncü madde uyarınca hüküm verilebilir. Taraflara gönderilecek davetiyede bu husus yazılır. Duruşmadan önce itirazdan vazgeçilmesi hâlinde duruşma yapılmaz ve itiraz edilmemiş sayılır”.

kabulüne kadar geçen evre; kovuşturma ise iddianamenin kabulüyle başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen evre olarak tanımlanmıştır. Basit yargılama usulü CMK’nın 251. maddesinin birinci fıkrası uyarınca “iddianamenin kabulü” sonrasında uygulanabilen bir yöntem olduğu için kovuşturma evresine dâhil bir yöntemdir.

Düzenlemeye göre, iddianame kabul edildikten sonra mahkeme, iddianamede anlatımı yapılan fiilin “adli para cezasını ve/veya üst sınırı iki yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren” bir suça ilişkin olduğunu değerlendirdiği takdirde basit yargılama usulünün uygulanmasına karar verebilecektir. Mahkeme, iddianamenin kabulünden sonra tensip kararıyla şayet bir duruşma günü belirlemiş ise artık bu aşamada basit yargılama usulünü uygulayamayacaktır.

Mahkeme, basit yargılama usulünün uygulanmasına karar verildiği takdirde bu yöntemle yargılamaya devam olunacağını ve duruşma yapılmayacağını bildirerek, iddianameyi sanık, mağdur ve şikâyetçiye tebliğ edecek, beyan ve savunmalarını yazılı olarak bildirmeleri için iki haftalık bir süre verecektir. Mahkeme, eğer gerekli ise toplanması gereken bilgi ve belgelerin temini için ilgili kurum ve kuruluşlara müzekkere yazabilecektir.

Uygulamadaki sorun bu aşamada vücut bulmaktadır. Zira mahkemenin bildirimi üzerine taraflardan birisinin yazılı olarak sunduğu beyanında kovuşturmaya basit yargılama usulü ile devam edilmesini istemediğini, gerekçeli ya da gerekçesiz bir şekilde bildirmesi halinde mahkemece duruşma açılarak genel usulle yargılamaya devam edilmesi (CMK m. 251/6) gerekirken, bu yapılmayarak kovuşturmaya devam edilerek karar verildiği ve bunun yaygın bir uygulamaya dönüştüğü görülmektedir.

Oysa söz konusu hallerde esasen ilk aşamada gerçekleşen bir “itiraz” yani “karşı gelme”, “kabul etmeme” iradesi söz konusu olmakta ve bunu yapan taraf, bu usulle karar verilmesi halinde her halükârda itirazda bulunarak yargılamanın genel usule göre yapılmasını arzu ettiğini beyan etmektedir. Bu aşamada yapılması gereken, muhakeme sürecini hızlandırmayı amaçlayan düzenlemenin lafzına ve ruhuna uygun olarak CMK’nın 251. maddesinin altıncı fıkrası uyarınca duruşma tarihi belirleyerek genel usule göre sürecin devamını sağlamaktır.

Uygulamada sıklıkla görüldüğü üzere, kovuşturmaya basit yargılama usulü ile devam edileceği bildirildikten sonra taraflardan birinin yazılı olarak genel usulle devam edilmesi talebinde bulunmasına rağmen bu talep dikkate alınmayarak çoğunlukla **aylar sonra** bir karar verilmekte ve taraflardan birisi CMK’nın 252. maddesi uyarınca itirazda bulunduğu takdirde, verilen karar ortadan kaldırılarak genel usulle yargılamaya geçilmekte ve **yeninden aylar sonrası** için duruşma tarihi verilerek sürece devam edilmektedir. Böyle olunca da kanun koyucunun, esasen kovuşturma evresinin hızlandırılması ve mahkemelerin iş yükünün azaltılması amacıyla getirdiği bir kurum, tam aksi sonuçlara neden olan bir uygulamaya sahne olmaktadır.

II. BASİT YARGILAMA USULÜ İLE VERİLEN KARARA YÖNELİK İTİRAZ ÜZERİNE MAHKEMENİN DOSYADAN EL ÇEKMESİ ZORUNLULUĞU BAĞLAMINDA

Basit yargılama usulünün uygulanması suretiyle verilen hükme itiraz edilebileceği CMK'nın 252. maddesinde düzenlenmiştir. İtiraz, CMK sisteminde olağan bir kanun yoludur ve 267 ve 271. maddeler arasında ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Konumuz bağlamındaki itiraz ise genel itiraz kanun yolundan farklı özellikleri bulunan¹² ve esasen bir kanun yolu olarak kabul edilmesi mümkün olmayan kendine özgü bir irade beyanı görünümündedir¹³. Zira basit yargılama usulü ile verilen karara yönelik olarak CMK'nın 252. maddesi uyarınca itirazda bulunulduğunda *kural olarak* dosya 268/3 maddesi uyarınca itiraz merciine gönderilmemekte genel usulle kovuşturmayla devam edilebilmesi için gerekli işlemlerin yapılması gerekmektedir.

Maddenin ikinci fıkrası, Anayasa Mahkemesinin oldukça isabetli olduğunu düşündüğümüz iptal kararı¹⁴ sonrasında yeniden düzenlenerek son halini almıştır¹⁵. İptal kararı öncesinde, itiraz üzerine dosyanın bir başka mahkemeye gönderilmesi gerekmemekte idi ve kararı veren mahkeme yeni bir tensip kararıyla duruşma tarihi belirleyerek yargılamayı genel usule göre yapmak durumundaydı. Düzenlemenin son haline göre ise artık kararına itiraz edilmiş mahkeme dosyadan el çekecek, başka bir yetkili ve görevli mahkeme tarafından genel usule göre yargılamaya devam olunacaktır.

Uygulamadaki sorun bu aşamada vücut bulmaktadır. Zira özellikle iş yükü fazla olan mahkemelerin bulunduğu yerlerde, basit yargılama usulünün uygulanabileceği dosyaları elden çıkarmak isteyen hâkimlerin, henüz tekemmül etmemiş olan dosyaları, tarafların ilk aşamadaki itirazlarına rağmen birkaç ay sonra gerekçesiz bir şekilde karara bağladıkları ve itiraz üzerine de dosyadan “kurtulmak” suretiyle “iş çıkartma” yoluna gittikleri görülmektedir.

Kanaatimizce söz konusu durum, Anayasa Mahkemesinin kimi kararlarında işaret edilen bir “usul istismarı” niteliğindedir. Mahkemenin, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumu ile ilgili

¹² Düzenlemeye göre itiraz kanun yolunda olduğunun aksine, dosyanın “istisnaen” itiraz merciine gönderilmesi gerekmektedir. Bkz. CMK m. 252/6: “Birinci fıkradaki itirazın, süresinde yapılmadığı veya kanun yoluna başvuru hakkı bulunmayan tarafından yapıldığı mahkemesince değerlendirildiğinde dosya, 268 inci maddenin ikinci fıkrası uyarınca itirazı incelemeye yetkili olan mercie gönderilir. Mercii bu sebepler yönünden incelemesini yapar ve kararını gereği için mahkemesine gönderir”. İtiraz merciinin, genel itiraz kanun yolundan farklı olarak itiraz konusu hakkında bir inceleme ve araştırma yapma yetkisi (CMK m. 270) bulunmadığı gibi itiraz konusunda bir karar verme yetkisi de (CMK m. 271/2) bulunmamaktadır.

¹³ Tartışmalar için bkz. KOCA, s. 186; ERSOY, s. 866; DEĞİRMENCİ, s. 47; KARAKEHYA, İNCE TUNÇER, s. 165; AYĞÖRMEZ, KORKMAZ, s. 72 vd.; ŞAHİN, s. 215 vd.; KEZER, s. 87; KAŞKA, s. 154.

¹⁴ AYM, T. 22.06.2023 tarih ve E. 2020/79, K. 2023/113: www.anayasa.gov.tr, (E.T. 01.03.2025).

¹⁵ Maddenin son hali şöyledir: “İtiraz üzerine hükmü veren mahkemece dosya, o yerde birden fazla asliye ceza mahkemesi bulunması hâlinde tevzi kriterlerine göre belirlenen asliye ceza mahkemesine gönderilir ve bu mahkemece duruşma açılarak genel hükümlere göre yargılamaya devam olunur. Tek asliye ceza mahkemesinin bulunduğu yerlerde ise, aynı mahkemede yetkili başka bir hakim varsa bu hakim tarafından; aksi hâlde adli yargı ilk derece mahkemesi adalet komisyonu başkanınca görevlendirilen hakim tarafından duruşma açılır ve genel hükümlere göre yargılamaya devam olunur. Taraflar gelmese bile duruşma yapılır ve yokluklarında 223 üncü madde uyarınca hüküm verilebilir. Taraflara gönderilecek davetiyede bu husus yazılır. Duruşmadan önce itirazdan vazgeçilmesi hâlinde duruşma yapılmaz ve itiraz edilmemiş sayılır”.

olarak yapılan bireysel başvurularda ve CMK'nın 231. maddesine ilişkin iptal kararında uygulamaya ilişkin yaptığı tespitler burada da geçerli görünmektedir.

Mahkeme, etkin bir kanun yolu denetimi niteliğinde olmayan itiraza tâbi olan hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararları verilirken mahkemelerce gerekçeli karar hakkı, silahların eşitliği ilkesi, savunma için gerekli zaman ve kolaylığa sahip olma, müdafî yardımından yararlanma hakkı gibi bir takım temel güvencelere tümüyle aykırı biçimde, ilgili kanun hükmünün ya da başvuruçularca söylenen söz ya da gerçekleştirilen davranışın tekrarından ibaret ifadelerden oluşturulan gerekçelerle¹⁶ mahkûmiyet kararları verildiği, özellikle hükmün esas yönünden herhangi bir şekilde denetlenmiyor olmasının *ciddi bir iş yükü baskısı altında bulunan hâkimlerin yargılamada usul güvencelerini istismar etmelerine ve mahkûmiyet ve beraat kararı arasında sıkışıldığında takdirin mahkûmiyet hükmünden yana kullanılmasına yol açtığı kanaatine*¹⁷ ulaşmıştır¹⁸.

Basit yargılama usulünün uygulamasındaki “usul istismarı” tehlikesi her ne kadar hükmün açıklanmasının geri bırakılmasındaki ölçüde hak kayıplarına neden olmasa da ortaya çıkan sonuç, yargılama süreçlerini hızlandırma amacıyla bir reformun parçası olarak getirilen düzenlemenin uygulamacı tarafından basit pragmatik bir eğilimle istismar edildiğini göstermektedir.

SONUÇ VE ÖNERİ

Basit yargılama usulü, mutabakata dayalı alternatif bir kovuşturma yöntemidir. Mevcut düzenlemede her ne kadar seri muhakeme usulündeki gibi bir teklif ve kabul evresi bulunmamakta ise de basit yargılama usulü ile verilen karara yönelik olarak taraflardan birinin itiraz etmesi halinde yargılamaya genel usul uyarınca devam edilmesi zorunluluğu bulunduğundan mevcut haliyle bu usul hem sanık hem de mağdur ya da suçtan zarar görenin kabulüne bağlı bir yöntem görünümündedir. Ancak bu usulle sanık tarafına, genel yargılama usulünün tanıdığı birtakım teminatlardan tek taraflı olarak feragat edilmesi karşılığında hızlı yargılama ve cezada indirim şeklinde bir avantaj sağlandığından esasen buradaki mutabakat sanık ile mahkeme arasında sağlanmalıdır.

Kanaatimizce düzenleme ve uygulamadaki sorun basit yargılama usulünün mutabakata dayalı bir yöntem olduğunun yeterince anlaşılamamasından kaynaklanmaktadır. Zira daha ilk evrede sanık

¹⁶ AYM, Atilla Yazar ve Diğerleri Başvurusu, Başvuru No: 2016/1635, T. 05.07.2022, p. 12, 130, 156 vd.; AYM, HAGB İptal Kararı, T. 01.06./2023, E. 2022/120, K. 2023/107, p. 40 vd.: www.anayasa.gov.tr, (E.T. 01.03.2025).

¹⁷ “Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi daha önce verdiği ihlal kararlarını, eldeki başvuruda incelenen HAGB dosyalarındaki Anayasa'ya aykırılıkları, AİHM içtihadını ve Yargıtayın aynı konuda verdiği çok sayıda bozma kararını birlikte değerlendirdiğinde derece mahkemelerinin HAGB kararı verilen dosyalarda adil yargılanma hakkının neredeyse tüm ilkelerini sistemsal biçimde yok sayarak usul güvencelerini istismar ettikleri kanaatine varmıştır. Usul güvencelerinin bu şekilde istismar edildiği yargılamalar sonucunda başvuruçular hakkında HAGB kararı verilmesi, isnatların toplantılara katılma veya düşünce açıklamaları yapma gibi anayasal koruma altında bulunan eylemleri de kapsamı nedeniyle başvuruçuların ifade özgürlükleri ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakları üzerinde ağır ve tümüyle keyfî bir müdahale baskısı oluşturmuştur.” Atilla Yazar ve Diğerleri Başvurusu, p. 167.

¹⁸ Benzer bir değerlendirme 2011 tarihli doktora tezimizde şu şekilde ifade edilmişti: “...mahkemelerin müesseseyi, ellerindeki dosyaları çabucak eritmek için bir yöntem olarak kullandığı ve temyiz yoluna tabi olmayan bu kararlara ilişkin yargılamaların da özensiz bir şekilde yapıldığı, birçok dosyada mahkemelerce temyize tabi beraat kararı vermek yerine itiraza tabi geri bırakma kararı vermenin tercih edildiği görülmektedir.” YAVUZ, 2011, s. 273.

tarafından sürece genel usule göre devam edilmesinin istenmesine rağmen duruşmalı yargılamaya geçilmemesi şeklindeki yaygın uygulama bunu göstermektedir.

Esasen ülkemizdeki yargısal uygulamada, “teori/bilim başka, uygulama başka”¹⁹ söylemiyle her fırsatta usul kurallarını istismar etme eğilimi olduğu bilinen bir gerçektir. Basit yargılama usulünde olan da budur. Dolayısıyla bu kurumun varlık nedenine ve getirilme amacına uygun bir uygulamayı temin etmek için düzenlemede bazı değişiklikler yapılması gerekmektedir.

Bu bağlamda, öncelikle CMK’nın 251. maddesinde bir düzenleme yapılarak, yazılı beyanında daha baştan usulün uygulanmasını istemeyen sanığın iradesi dikkate alınarak, genel usule göre sürece devam edilmesi temin edilmelidir. İkinci olarak ise CMK’nın 252. maddesinde düzenlenen itiraz hükümleri yeniden ele alınmalıdır. Zira buradaki itiraz, esasen usulün uygulanması ya da usulün uygulanması suretiyle verilen kararı kabul etmeme yani mutabık olmama iradesinin beyanından ibarettir. Dolayısıyla mutabakatın tarafı olmayan ve usulün uygulanması ile kendisine bir avantaj sağlanmayan mağdur veya suçtan zarar görenin itiraz hakkı bulunmamalıdır. Zira basit yargılama usulü ile verilen karara sanık tarafından itiraz edilmediği takdirde her hâlükârda mağdur veya suçtan zarar görenin istinaf başvurusu yapmak suretiyle hükmün usul ve esas açısından denetlenmesini isteme hakkı bulunmaktadır.

Bu itibarla; CMK’nın 251. maddesinin ikinci fıkrasına bir cümle eklenerek, sanığın yazılı beyanında basit yargılama usulünün uygulanmasını istemediğini açıkça beyan etmesi halinde genel hükümler uyarınca yargılamaya devam edilmesi gerektiği ve CMK’nın 252. maddesine bir fıkra eklenerek, itiraz hakkının yalnızca sanık tarafından kullanılabileceği şeklinde değişiklikler yapılmasının söz konusu sorunların ortadan kaldırılmasına hizmet edebileceği düşünülmektedir.

¹⁹ “Hukuk uygulamacılarının sık sık yineledikleri ve hukukla uğraşan bilim insanlarının şaşkınlıkla dinledikleri şu söz, hastalığın virüsünü suçüstü ele vermektedir: Bilim başka, uygulama başka.”; “Evet yaşamım boyunca il savcısının kuram (nazariye) ve bilimi birbirine karıştıran, hukuk bilimi ve uygulamayı birbirine düşman gibi gören bu saçma sapan sözün yargıç, savcı, avukat olarak herkesçe paylaşıldığını, ülke çapında yaygınlık kazandığını göreceğim ve çok şaşırıacaktım.” SELÇUK, s. 722, 729.

KAYNAKÇA

- AMBOS, K., HEINZE, A. (2017). *Abbreviated Procedures in Comparative Criminal Procedure: A Structural Approach with a View to International Criminal Procedure*. (M. BERGSMO, Editor), *Abbreviated Criminal Procedures for Core International Crimes* (içinde 27-102). Brussels.
- AYGÖRMEZ, G. A., KORKMAZ, M. (2021). *Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulü Muhakeme Stratejileri*. İstanbul.
- DEĞİRMENCİ, O. (2020). *Ceza Muhakemesi Hukukunda Basit Yargılama Usulü*. *Terazi Hukuk Dergisi*, (161), 36-51.
- ERSOY, U. (2020). *Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usullerinde İtiraz Kurumuna İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 28(2), 857-885.
- KARAKEHYA, H., İNCE TUNÇER, A. (2021). *Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama*. Ankara.
- KAŞKA, H. (2021). (Olan ve Olması Gereken Açısından) *Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Basit Yargılama Usulü*. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (153), 107-167.
- KEZER, A. (2019). *30 Soruda ve Yanıtta Seri Muhakeme Usulü ile Basit Yargılama Usulü*. Ankara.
- KOCA, M. (2020). *Ceza Muhakemesinde Basit Yargılama Usulü*. *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, (2), 173-196.
- KUNTER, N., YENİSEY, F. (2003). *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku I. Kitap: Ceza Muhakemesinin Yürüyüşü*. İstanbul.
- KUNTER, N., YENİSEY, F. (2003). *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku II. Kitap: Ceza Muhakemesinin Yürüyüşü*. İstanbul.
- ÖZGENÇ, İ. (2023). *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara.
- SELÇUK, S. (2022). *Suç Yargılama Süreci Hukuku*. Ankara.
- ŞAHİN, C., GÖKTÜRK, N. (2024). *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara.
- ŞAHİN, İ. (2022). *Ceza Muhakemesinde Basit Yargılama Usulü*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- ÜNVER, Y. (2023). *Ceza Hukukunda Korunması Gereken Hukuksal Değer*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- VRIEND, K. (2016). *Avoiding a Full Criminal Trial, Fair Trial Rights, Diversions and Shortcuts in Dutch and International Criminal Proceedings*. The Hague.
- YAVUZ, H. A. (2011). *Ceza Adalet Sisteminde Denetimli Serbestlik* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- YAVUZ, H. A. (2021). *Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler*. Ankara.